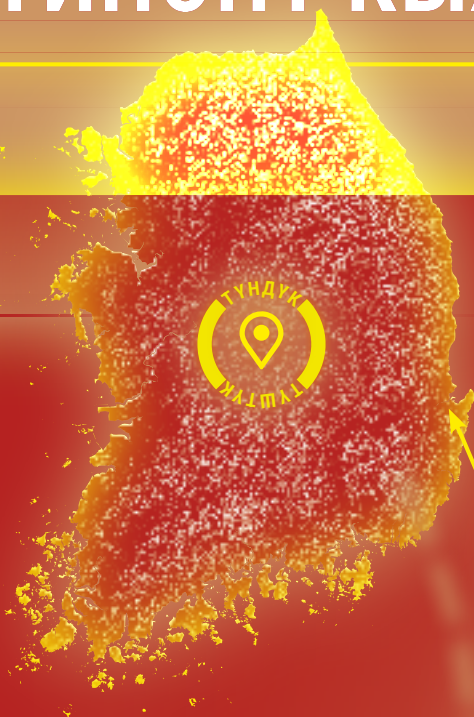

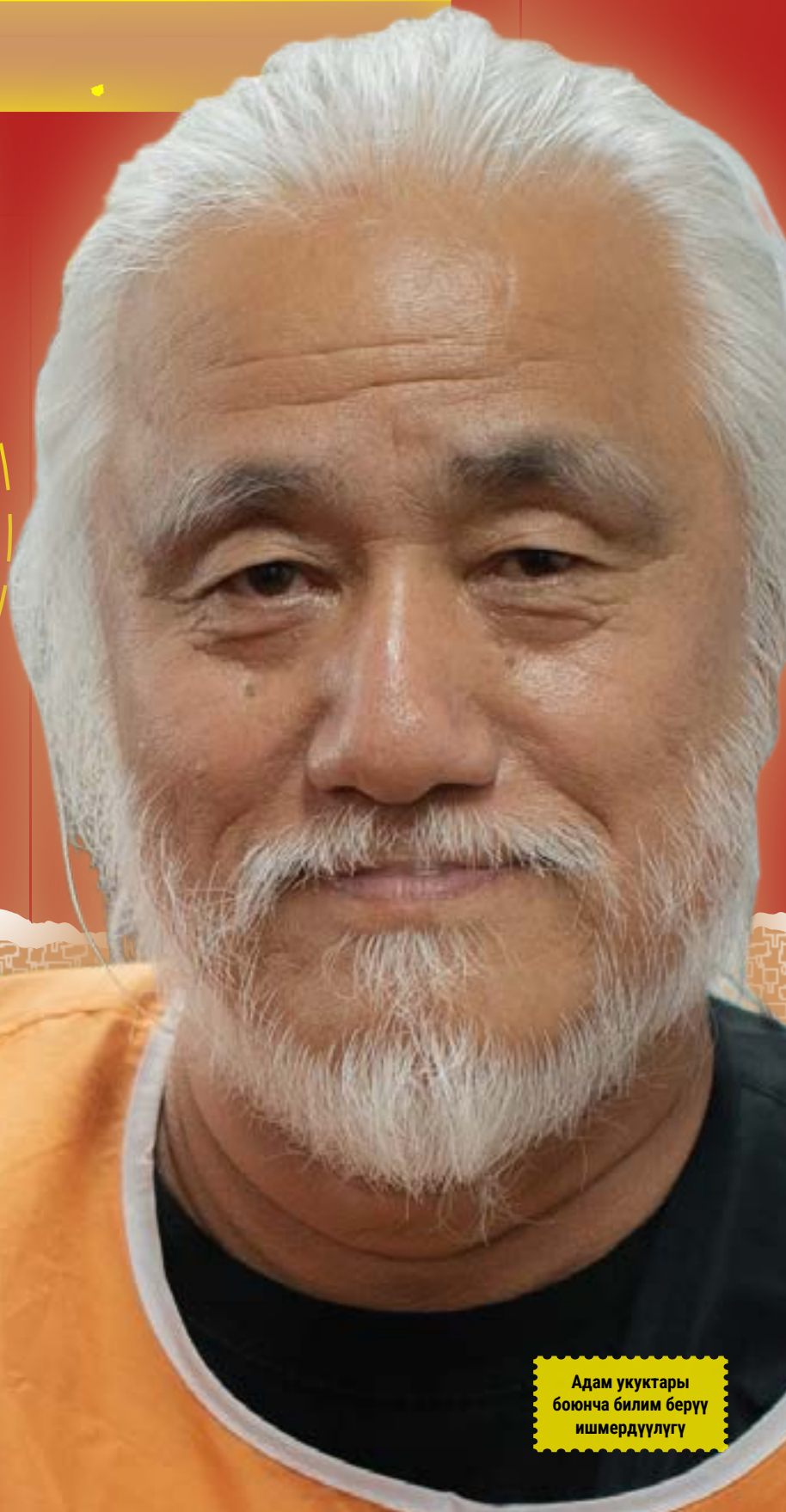
“МЕН ЭЧ КИМ УНУТУЛУП,
АРТТА КАЛБАГАН
ДҮЙНӨНҮ КЫЯЛДАНАМ”

КАТ
ЖӨНӨТҮП
ӨЗГӨРТҮҮ
КИРГИЗ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Кён Сок Пак,
Түштүк Корея

Адам укуктары
боюнча билим берүү
ишмердүүлүгү

КАТТАР МАРАФОНУ

КАТ ЖАЗ, ЖАШООНУ
ӨЗГӨРТ

Кимдир-бирөөнү колдоо үчүн бир аз гана адам биригип, мыкты ийгиликтерге жетсе болот.

Мындан 20 жыл мурда Польшада активисттердин чакан тобу 24 сааттык кат жазуу марафонун өткөрүшкөн. Кийинки жылдарда бул идея кеңири жайылган. Бүгүнкү күндө “Каттар марафону” — адам укуктары жаатында дүйнөдөгү эң ири иш-чарага айланды.

2001 -жылы 2,326 кат жазылса, 2023-жылы алардын саны 6 миллионго жеткен. Адамдар тилектештик көрсөтүүгө географиялык чек-аралар тоскоол эмес деген идея менен биригишип, твиттерди жазып, петицияларга кол коюп жана башка иш-чаралардын алкагында сөздүн күчүн колдонуп келишет. 2023-жылы эле 1,4 миллиондон ашык адам укук таануу боюнча билим берүү иш-чаралары аркылуу байланышта болушкан. Биздин биргелешкен иш-аракеттерибиз бир нече жылдар бою 100дөн ашуун адамдын жашоосун өзгөртүүгө жардам берип, активисттерди камактан бошотууга, укуктары бузулгандар үчүн адилеттүүлүктү орнотууга тынымсыз аракеттерди көрүп, жаңыланууну жактаган адамдарды коргоп келет.

Быйылкы өнөктүктө дагы дүйнөнүн ар тарабынан укуктары бузулган адамдарга колдоо көрсөтүлөт. Алар бири-бири менен байланышта, анткени бул адамдардын укуктары жөн гана ким болгондугу же алар өз укуктарын пайдалангандыгы үчүн бузулган. Алар адилеттүүлүккө жетиш үчүн биз биргелешип күрөшө алабыз. “Каттар марафону” аркылуу алардын ар бири дүйнө жүзүндөгү миңдеген адамдардан атайын тилектештик каттарын ала алышат. Алардын жагдайлары коомчулуктун назарында экенин билүү аларга жана үй-бүлөлөрүнө колдоо берип, алардын унутта калбаганын билдирет. Ал эми адилетсиздикти токтотууну талап кылып, бийликке түз кат жазуу менен биз адилеттүү жана бирдей дүйнөнү жарата алабыз.

Каттар марафону өнөктүгүнүн буга чейинки каармандары, бул иш-чаралар аркылуу көп адамдар аларды колдоп жатканын билип, каттардын таасири аларга чоң дем-күч бергенин айтышкан.

Көбүнчө, колдоого алган адамдарга жана аларга окшош жагдайларга дуушар болгон башка адамдарга карата мамилелер байкаларлык өзгөргөнүн көрүүгө болот. Айыптар алынып салынышы мүмкүн жана адамдар кармоочу жайдан бошотулган учурлар бар. Адамдарга гумандуу мамиле жасалып, аныкталган адилетсиздикке каршы жаңы мыйзамдар же жоболор киргизилет.

“Чын жүрөктөн айтам, бул өнөктүк менин өмүрүмдү сактады, мени алардан тирүү алып калды, анткени алар силер менин жанымда болгонуңарды билет.”

Яни Силва, айлана-чөйрөнү коргоочу активист, 2021-жыл

БАШТАГАНГА ЧЕЙИН

Адам укуктары боюнча билим берүү иш-чараларын ар кандай онлайн же оффлайн форматта, мисалы, мектепте, жамааттык топто, үй -бүлөдө же активисттик топтордун арасында өткөрүүгө болот. Фасилитатор катары бул иш-чараны алып барып жаткан кезде аны контекстке жана иштешип жаткан топко жараша ыңгайлаштыра аласыз. Мисалы, талкуулана турган маселелер боюнча катышуучулардын буга чейин кандай маалыматы бар экенин, алардын санын жана иш-чарага жигердүү катышууга мүмкүнчүлүк бере турган көнүгүүлөрдү кантип мыкты уюштурууну, техникалык шарттарды (онлайн же оффлайн түрдөбү), жана башка кандай чектөөлөр бар экенин карап чыксаңыз болот. Катышуучулар кандайдыр бир ишти аткарууну кааласа, бул алар үчүн коопсузбу сурап көрүңүз.

Иш-чарадагы бардык көнүгүүлөр **биргелешкен окутуу ыкмаларына** негизделген. Анда катышуучуларга жөн гана маалымат берилбейт; алар кейстерге байланыштуу маселелерге суроо салышат, изилдешет, талдашат жана талкуулашат. Мындай ыкма аркылуу катышуучулар:

Негизги компетенттүүлүктөрүн жана жөндөмдөрүн **АРТТЫРАТ**.

Суроолорду берет жана айтылган маселелерди тереңирээк түшүнүп, өз ой-пикирлерин **КАЛЫПТАНДЫРАТ**.

Кызыкчылыктарына, жөндөмдөрүнө жана тынчсызданууларына жараша талкууларды жүргүзүп, үйрөнгөн нерсесин **ЖӨНДӨЙ АЛАТ**.

Өз-ара эмоционалдуу иштешүү жана жүрүм-турумдарын өнүктүрүү үчүн керек болгон **МЕЙКИНДИКТИ ТАБАТ**.

Чехияда достор менен кат жазуу, Каттар Марафону-2023

Биз укуктары үчүн күрөшкөн адамдар жөнүндө окуп-билип үчүн бул шилтемеге басыңыз: amnesty.org/writeforrights

Өлкөүздөгү Amnesty командасы менен байланышуу үчүн бул шилтемеге басыңыз: amnesty.org/countries

#W4R24 хэштегин колдонуп @Amnesty атына колдоо твитин жөнөтүңүз

Эгер сиз биргелешкен окутуу ыкмалары менен тааныш эмес болсоңуз, башта **Amnesty International Фасилитациялык колдонмосун** карап чыгыңыз (англисче): amnesty.org/en/documents/ACT35/020/2011/en/

Amnesty International адам укуктары боюнча онлайн курстарды, анын ичинде “Каттар марафону” өнөктүгү боюнча укук коргоочуларга арналган кыска курсту сунуштайт: academy.amnesty.org/learn

СИЗДИН СӨЗДҮН КҮЧҮ БАР

УКУК КОРГООЧУ АКТАЛДЫ

Рита – Кыргызстандык укук коргоочу жана жарандык башкаруу боюнча адис. Ал өмүрүнүн он жылдан ашык убактысын ишенимсиз жана коррупциялашкан мыйзамдык системадан жабыр тартып, укуктары бузулган адамдарга жардам көрсөтүүгө жана көз карандысыз юридикалык кеңештерди берүүгө арнаган. Рита 26 адам менен бирге суу сактагычты Өзбекстанга өткөрүп бере турган жаңы чек-ара келишимине каршы чыкканы үчүн камакка алынган. Аларга “бийликти күч менен басып алуу аракети” деген айып тагылган. Буга карата жоопко тартылгандар эң көп 15 жылга чейин эркинен ажыратылат. Рита жана кеминде 21 башка айыпталуучу 2024-жылдын 14-июнунда акталып чыкты.

“Мен өзүмдүн чоң, чоң ыраазычылыгымды билдиргим келет... Ошол кездеги сиздин иш-аракеттериңиз – сотко жиберилген каттар, арыздар, кол коюулар, прокуратурага келген көптөгөн каттар – баары абдан таасирдүү болду. Чындыгында, бул баарыбызга чоң дем-күч берди... Албетте, бизди актоо таптакыр күтүүсүз болду. Буга кантип ишенеримди да билбейм. Өзүбүзчө ар кандай сценарийлерди түзүп жаттык, бирок, баарыбыз акталып чыгабыз деп ойлогон эмеспиз!... Баарыңыздарга рахмат”.

Рита Карасартова,
Кыргызстан

© Private

“Мен абдан жеңилдеп калдым жана ушундай мыкты каттар марафонуна рахмат айтам. Мен түбөлүккө карызмын. Азыр менин мойнумдан чоң жүк түшкөндөй болду. Келген каттарды жана билдирүүлөрдү окуп жатып, мени бардыгы абдан сүйүп, баалагандай сезилди”.

Сесилия Чимбири, Зимбабве

ОППОЗИЦИЯЧЫЛ АКТИВИСТТЕР БОШОТУЛДУ

Оппозициячыл активисттер Сесилия Чимбири, Жоана Мамомбе жана Нетсай Марова Зимбабведеги нааразылык акциясына катышкандан кийин уурдалып кетип, кыйноого алынган жана түрмөгө камалган. Аларга “жалган маалыматтарды таратуу” жана “сот адилеттигинин жүрүшүнө тоскоолдук кылуу” деген айыптар тагылган. Нетсай кол салуудан кийин Зимбабведен качып кеткен. “Каттар марафону - 2022” өнөктүгүндө каарман катары катышкандан кийин, Сесилия менен Жоана Жогорку Сот тарабынан акталган.

© Amnesty International/Toro

Нидерландиядагы (солдо) жана Тогодогу (оңдо) Amnesty уюмунун колдоочулары Каттар марафону - 2023 иш-чараларында.

АДАМ УКУКТАРЫ ТУУРАЛУУ

Адам укуктары - бул ар бирибизге таандык негизги эркиндиктер менен коргоолор. Алар жашына, улутуна, жынысына, расасына, ишенимдерине жана жеке багыттарына карабастан кадыр-барктын, тең укуктуулуктун жана өз ара урматтоонун принциптерине таянат.

Сиздин укуктарыңыз – бул алардын сакталышы, башкаларга адилеттүүлүк менен мамиле кылуу жана өзүңүздүн жашооңузду тандоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу. Фундаменталдык адам укуктары универсалдуу – алар баарыбызга таандык; дүйнөдөгү бардык адамдар аларга ээлик кылат; алар ажыратылгыс жана аларды бизден тартып алуу мүмкүн эмес; алар бөлүнгүс жана бири-бирине көз каранды; алардын бардыгы бирдей мааниге ээ жана өз ара тыгыз байланышта.

Экинчи дүйнөлүк согуш учурунда жасалган мыкаачылыктардан кийин Адам укуктарынын жалпы декларациясы кабыл алынган. Ал бүткүл дүйнөдөгү адамдардын жашоосун жакшыртуу үчүн иштелип чыккан улуттук, аймактык жана эл аралык мыйзамдардын бекем пайдубалын түзөт. Адам укуктары бийликтегилерге мыйзам катары каралышы мүмкүн. Алар бийликтегилер жана мамлекеттик кызматкерлер үчүн өз юрисдикциясынын чегинде, ошондой эле чет жердеги адамдардын укуктарын урматтоо, коргоо жана аткаруу боюнча милдеттерди жаратат.

Адам укуктары – бул ыңгайлуу шарттар мүмкүн болгондо гана жетүүгө боло турган жыргалчылык эмес.

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ (АУЖД)

АУЖД – Экинчи дүйнөлүк согуштан кийинки жылдарда жаңыдан түзүлгөн Бириккен Улуттар Уюму тарабынан иштелип чыккан. 1948-жылдын 10-декабрында кабыл алынган күндөн тартып, ал адам укуктары боюнча эл аралык системанын негизин түзөт. Дүйнөдөгү бардык мамлекеттер бул документтин 30 беренесинде айтылган жалпы принциптерге баш ийе турганына макулдук берген.

АУЖД – аты айтып тургандай бул декларация. Бул дүйнө жүзү боюнча бийлик өкүлдөрүнүн адамдардага мамиле кылууда белгилүү стандарттарга баш ийүү ниетинин декларациясы. Адам укуктары эл аралык мыйзамдын бир бөлүгү катары саналат: АУЖД кабыл алынгандан бери анын принциптеринин негизинде көптөгөн башка милдеттүү мыйзамдар жана макулдашуулар түзүлдү. Дал ушул мыйзамдар жана макулдашуулар Amnesty International сыяктуу уюмдарга, бийликтегилерди "Каттар Марафонундагы" кейстерде баса белгилеген мыйзамсыз жүрүм-турумдарынан же терс мамилесинен баш тартууга чакырууга негиз болот.

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ

 <p>ЖАРАНДЫК УКУКТАР ЖАНА ЭРКИНДИКТЕР Жашоо укугу, кыйноодон жана кулчулуктан эркиндик, дискриминацияга жол бербөө укугу.</p>	<p>1-берене Өз беделинде жана укуктарда эркиндик жана теңдик</p> <p>2-берене Дискриминацияга жол бербөө</p> <p>3-берене Адамдын жашоо, эркиндик жана коопсуздук укугу</p> <p>4-берене Кулчулуктан боштондук</p> <p>5-берене Кыйноолордон эркиндик</p>
 <p>ЮРИДИКАЛЫК УКУКТАР Күнөөсүз деп саналуу укугу, акыйкат сот талап кылуу, негизсиз кармап кетүүдөн же мыйзамсыз камоодон бошотуу укугу.</p>	<p>6-берене Бардык адамдар мыйзам менен корголот</p> <p>7-берене Мыйзам алдында бардыгы бирдей</p> <p>8-берене Мыйзам тарабынан белгиленген негизги укуктары бузулган кезде аларды калыбына келтирүү талаптары</p> <p>9-берене Эч ким мыйзамсыз кармалууга, камалууга, же куугунтукталууга тийиш эмес</p> <p>10-берене Акыйкат сот жараянын талап кылуу</p> <p>11-берене Күнөөсү далилденге чейин күнөөсүз деп эсептөө</p> <p>14-берене Куугунтукка кабылганда чет өлкөдөн баш калкалоо чарасын издөө укугу</p>
 <p>СОЦИАЛДЫК УКУКТАР Билим алуу укугу, үй-бүлө куруу жана, эс алуу жана ден соолукка кам көрүү укугу.</p>	<p>12-берене Үй-бүлөлүк жеке турмушуна кийлигишпөө жана жеке турак-жайынын кол тийбестигин коргоо укугу</p> <p>13-берене Эркин жашоо жана мамлекеттер арасында эркин саякаттоо укугу</p> <p>16-берене Никеге туруу жана үй -бүлөлүк турмушун баштоо укугу</p> <p>24-берене Эс алуу жана бош убактысын пайдалануу укугу</p> <p>26-берене Билим алуу укугу жана башталгыч билим акысыз болууга тийиш</p>
 <p>ЭКОНОМИКАЛЫК УКУКТАР Турак-жайга ээ болуу, иштөө, пенсияга чыгуу жана татыктуу турмуштук стандартта жашоо укугу.</p>	<p>15-берене Жарандыкка ээ болуу укугу</p> <p>17-берене Жеке турак жайга жана мүлккө ээ болуу укугу</p> <p>22-берене Социалдык жактан камсыз болуу укугу</p> <p>23-берене Адилеттүү эмгек акыга иштөө жана кесипчилик союздарга кирүү укугу</p> <p>25-берене Ден соолук жана жыргалчылыгына кам көрүү үчүн адекваттуу турмушта жашоо укугу</p>
 <p>САЯСИЙ УКУКТАР Өлкөнү башкарууга катышуу, добуш берүү, тынч чогулуштарды өткөрүү, сөз эркиндиги, дин жана ишеним укуктары.</p>	<p>18-берене Ишеним жана дин эркиндиги укугу</p> <p>19-берене Сөз эркиндиги жана маалыматты таратуу укугу</p> <p>20-берене Тынч чогулуштарга катышуу жана ассоциацияларга кирүү эркиндиктери</p> <p>21-берене Өз өлкөндү башкарууга катышуу укугу</p>
 <p>МАДАНИЙ ЖАНА ТИЛЕКТЕШТИК УКУКТАРЫ Коомчулуктун маданий турмушуна катышуу укугу.</p>	<p>27-берене Коомдун маданий жашоосуна катышуу укугу</p> <p>28-берене Бардык укуктар толугу менен ишке ашырылышы мүмкүн болгон эл аралык тартипке болгон укук</p> <p>29-берене Башкалардын укуктарын сыйлоо жоопкерчилиги</p> <p>30-берене Бул укуктардын бирин дагы тартып алууга тыюу салынат!</p>

ИШ-ЧАРА

МАЙЫПТЫГЫ БАР
АДАМДАРДЫН УКУКТАРЫ

НЕГИЗГИ ТҮШҮНҮКТӨР

- Майыптыгы бар адамдардын укуктары
- Дискриминация
- Тынч нааразычылык акциялары
- Сөз эркиндиги жана тынч чогулуштарга болгон укуктар

БУЛ ИШ-ЧАРА БОЮНЧА

Катышуучулар Кён Сок Пак аркылуу майыптыгы бар адамдар туш болгон кыйынчылыктар, алардын укуктарын камсыз кылуунун маанилүүлүгү жана аларды колдоо иш-аракеттери тууралуу маалымат алышат. Бул иш-чара ошондой эле полициянын тынч демонстранттарга карата зомбулуктарын изилдеп, ашыкча күч колдонуу активисттердин укуктарын кантип тебелегенин, социалдык адилеттүүлүк кыймылдарынын жүрүшүнө жасаган тоскоолдуктарын көрсөтүп, бул маселелер боюнча ой жүгүртүүгө түрткү берет.

ЖАШ КУРАК: 14+

КЕРЕКТҮҮ УБАКЫТ

60 мүнөт. “Аракеттенүү” бөлүмүндө сизге кошумча убакыт керек болушу мүмкүн.

КҮТҮЛГӨН НАТЫЖАЛАР

Катышуучулар:

- Майыптыгы бар адамдардын укуктарын жана алардын маанилүүлүгүн түшүнүшөт.
- Майыптыгы бар адамдар туш болгон дискриминациянын жана укук бузуулардын формаларын аныкташат.
- Полициянын одоно мамилесинин жана кысымынын тынч нааразычылык акцияларына тийгизген таасирин таанып биле алышат.
- Amnesty International уюмунун “Каттар марафону” өнөктүгү тууралуу билишет.
- Пак Кён Сокту колдогон жана тилектештик көрсөткөн каттарды жаза алышат.

ДАЯРДЫК

- Ар бир катышуучу/топ үчүн колдонмо материалдарын принтерден чыгарып алыңыз.
- 10-беттеги башкы маалыматтарды жана 11-беттеги Пак Кён Соктун окуясын окуп чыгыңыз.

КӨБҮРӨӨК МААЛЫМАТ АЛУУ ҮЧҮН

Amnesty Академиясында адам укуктары, анын ичинде нааразычылык билдирүү укуктары жөнүндө көбүрөөк билүү үчүн: www.amnesty.org/en/get-involved/online-courses/

МАТЕРИАЛДАР

- Колдонмо: МУК (9-бет)
- Колдонмо: Кён Сок Пактын окуясы (11-бет)
- Актай плакаттар жана маркерлер
- Кагаз, калем жана конверттер (эгер кат жөнөтсөңүз)
- Кошумча материал: Каттардын үлгүлөрүн кароо үчүн (англисче): www.amnesty.org/writeforrights/
- Кошумча материал: Пак Кён Сок жөнүндө жана Каттар марафону боюнча видеолорду көрүү үчүн: www.amnesty.org/w4r-videos

АЛДЫН АЛУУ ЧАРАЛАРЫ

Бул иш-чара дискриминацияга, полициянын зомбулугуна жана майыптыга бар адамдарды бөлүү жана маргиналдаштыруу боюнча курч маселелерди кароого багытталат. Майыптыктын көзгө көрүнгөн же билинбеген абалдагы көптөгөн түрлөрү бар. Талкуулар мындай маселелерди башынан өткөргөн катышуучуларда күчтүү эмоционалдык таасирлерди жаратышы мүмкүн. Фасилитаторлор катышуучуларга өз сезимдерин билдирүү үчүн коопсуз чөйрөнү камсыздап, зарыл болгон учурда аларга колдоо көрсөтүүсү керек.

1. МАЙЫПТЫГЫ БАР АДАМДАРДЫН УКУКТАРЫ

Майыптыгы бар адамдардын укуктары жана алар эмне үчүн маанилүү экенин кыска талкуулар менен баштаңыз. Катышуучуларды кызыктыруу үчүн аларга бул суроолорду бериңиз:

- Майыптыгы бар адамдар туш болгон кыйынчылыктар жөнүндө эмне билесиз?
- Майыптыгы бар адамдар өз укуктарын майыптыгы жок адамдар менен бирдей деңгээлде пайдалана алышат деп ойлойсузбу?
- Алардын коомдук транспортко түшүү, мектеп сыяктуу имараттарга жана коомдук жайларга кирүү укуктары жөнүндө эмне айтууга болот?

Катышуучуларга өздөрүнүн кадимки күнү жөнүндө ойлонуп көрүүнү айтыңыз. Алардан бүгүн адатта эмне кылаарын жазып чыгууну сураңыз. Эми алардан майыптыгы бар экенин элестетип көрүүнү сураныңыз. (Кээ бир катышуучулардын көрүнбөгөн же билинбеген майыптыгы бар болушу мүмкүн экенин эске алыңыз). Алар күнүмдүк иштерин аткарууда кандай кыйынчылыктарга туш болушу мүмкүн? Катышуучуларды жуптарга бөлүп, алардан өз ойлорун бөлүшүүнү сураңыз.

Катышуучулар белгилеп өткөн ар түрдүү кыйынчылыктарды пленумда бөлүшүңүз. Ал кыйынчылыктарды флипчартка жазыңыз. Сиз аларды балким кийинчерээк иш-чаранын жүрүшүндө колдонуп каласыз.

10 МҮНӨТ

Майыптыгы бар адамдардын укуктары боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун Конвенциясы (МУК) жөнүндө канча адам укканын кол көтөрүп билдирүүнү сураңыз. Бул Конвенция адам укуктары боюнча бир нече эл аралык келишимдердин бири экенин, анда майыптыгы бар адамдардын укуктарын жана кадыр-баркын коргоого багытталган конкреттүү милдеттенмелер белгиленгенин түшүндүрүңүз. 9-беттеги МУКтун көчүрмөсүн катышуучуларга таратып бериңиз.

2. КЁН СОКТУН ПАКТЫН ОКУЯСЫ

 15 МҮНӨТ

Катышуучуларга Кён Сок Пактын окуясы боюнча көчүрмөнү (11-бет) таратып бериңиз. Пак жөнүндө чогуу окуп, анын жашоосу, кырсыкка учурашы жана активисттик ишмердүүлүгү тууралуу маанилүү учурларды баса белгилеңиз. Төмөнкү суроолор менен талкууга өтүңүз:

- Кён Соктун активист болушуна эмне түрткү болду?
- Ал дискриминацияга кантип туш болгон?
- Бийлик Кён Соктун жана башка активисттердин нааразычылык акцияларын кандай кабыл алды?
- Кён Соктун иш-аракеттери сизге эмнеси менен таасир калтырды?

Amnesty International дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрүндө полициянын тынч демонстранттарга карата кеңири жайылган зордук-зомбулуктарын документтештирип, аларды ачыкка чыгарып жатканын түшүндүрүңүз. Суроо бериңиз:

- Полициянын активисттердин тынч аракеттерин кысымга алуусу майыптыгы бар адамдарды коргоо кыймылына кандай таасир этет?

Бир нече катышуучулардан жооп алып, Кён Соктун окуясына байланыштуу сүйлөшүңүз. Катышуучуларды төмөнкү жагдайларды карап чыгууга багыт бериңиз: **полициянын зордук-зомбулук менен коштолгон мамилеси активисттердин жашоосуна тийгизген таасири, мындай күч колдонуулардын башкалардын алардын катарына кошулуусуна же колдоосуна кандай тоскоолдуктарды жаратат жана коомчулуктун кыжырдануусу бийликтегилерди алардын укуктарын урматтоого кантип үндөй алат.**

3. БИЗДИН КООМДО МАЙЫПТЫГЫ БАР АДАМДАР ҮЧҮН ИНКЛЮЗИВДҮҮЛҮК КАНДАЙ?

 20 МҮНӨТ

Катышуучуларды чакан топторго бөлүп, ар бир топко актай батмандарды жана маркерлерди бериңиз. Алардан мектепке баруу, иштөө, өз алдынча жашоо же коомдук транспортту колдонуу сыяктуу социалдык жашоонун белгилүү бир чөйрөсүнө көңүл буруусун сураңыз. Ар бир топ инклюзивдик коом кандай болоорун жана мындай чөйрөдө майыптыгы бар адамдар үчүн толук жеткиликтүүлүктү камсыз кылуунун шарттарын карап чыгышы керек.

Катышуучулардан инклюзивдик коом үчүн эмне керек экенин тизмектеп берүүсүн сураңыз. Катышуучулар өз ойлорун иллюстрациялар же каалаган башка түрдөгү креативдүү форматта көрсөтүп бере алышат. Буга чейин белгиленген кээ бир көйгөйлөргө кайтып, аларды чечүүнүн жолдорун карап чыксаңыз болот. Иш-чаранын бул бөлүгүндө катышуучулар көбүрөөк билүү үчүн 9-беттеги Конвенция тууралуу маалыматтарды колдоно алышат.

Ар бир топ үчүн алар майып адамдардын муктаждыктарын кантип чечип, алардын укуктарын кантип коргой тургандарын түшүндүргөн, ой-сунуштарын билдирүүгө убакыт бөлүңүз.

4. АРАКЕТ КӨРҮҮ

Amnesty International уюмунун “Каттар марафону” өнөктүгү жөнүндө түшүндүрмө бериңиз. Уюм адамдарды Пак Кён Сок үчүн адилеттүүлүктү талап кылууга чакырып жатканын билдириңиз. Каттар жана башка иш-аракеттердин натыйжасында кандай ийгиликтерге жетишилгенине байланыштуу былтыркы өнөктүктөн мисалдарды келтирсеңиз болот (3-бет). Ошондой эле Каттар марафону боюнча кыска видеолорду кошумча көрсөтсөңүз болот (англисче): www.amnesty.org/w4r-videos

Берилген убакыт ичинде катышуучулар тиешелүү иштерди аткарууга жетишпей калса, аны кийинчерээк кантип ишке ашырууга колдоо көрсөтүңүз же ал иштерди топторго бөлүштүрүп бериңиз. Аларды креативдүү болууга үндөңүз.

 15 МҮНӨТ

Катышуучуларга Пак Кён Соктун видеосун бул жерден көрсөтө аласыз (англисче): www.amnesty.org/w4r-videos

КАТ ЖАЗУУ

Катышуучуларды оң жактагы байланыш даректерин колдонуп, Сеул шаарынын мэрине кат жазууга чакырыңыз.

- Мэрге каттын жеке өзгөчөлүгүн белгилөө үчүн өзүңүз жөнүндө бир нерсе айтыңыз.
- Мэрге Кён Сок Пактын окуясында сизди эмне шок кылганын белгилеңиз.
- Аларга бийликтегилердин тынч чогулуштарды өткөрүү эркиндигине болгон укукту урматтоосу жана колдоосу эмне үчүн маанилүү деп эсептейсиз билдириңиз.
- Мэрден Кён Сок Пакка жана МБКТ активисттерине карата мыйзамсыз күч колдонууну токтотуп, аларга каршы бардык соттук териштирүүлөрдөн баш тартууну жана массалык маалымат каражаттарында каралоо өнөктөштүгүн соңуна чыгаруу менен алардын тынч чогулуштарды өткөрүү эркиндигин камсыз кылууну талап кылыңыз. Себеби активисттер майыптыгы бар адамдардын жашоонун бардык аспектилерине толук катышуусун камсыздоого чакырган мындай үгүт иштерин уланта алышы керек.

Сеул шаарынын Мэри (Mayor of Seoul)

Сеул шаарынын мэриясы 6F;
(Seoul Metropolitan Government)
Седжон-даэро 110; (Sejong-daero)
Жунг-гу; (Jung-gu)
Сеул 04524; (Seoul)
Корея Республикасы; (Republic of Korea)

Э-почта (Email): seoulcity@seoul.go.kr

Facebook: www.facebook.com/seoul.kr

X: [@seoulmania](https://twitter.com/seoulmania)

Хэштег: #RidingSeoulMetroWithPark

#LeaveNoOneBehind #W4R24

#ProtectTheProtest

Кайрылуу: Урматтуу Сеул шаарынын мэри

ТИЛЕКТЕШТИК КӨРСӨТҮҮ

Кён Сок Пакка анын ишмердүүлүгүн колдой турганыңызды билдириңиз. Дем күч жана үмүт берген каттарды, билдирүүлөрдү жөнөтүңүз. Пак Кён Сок жана МБКТ активисттерине алар урмат-сыйга татыктуу экенин айтыңыз.

Ал каттарды жана билдирүүлөрдү оң жакта көрсөтүлгөн дарекке жөнөтүңүз.

Кён Сок Пак

Майыптыгы бар адамдарды
дискриминациялоого каршы
тилектештик атына
Донгсунг-гил 5F, 25; (Dongsung-gil)
Жонгно-гу; (Jongno-gu)
Сеул 03086; (Seoul)
Корея Республикасы; (Republic of Korea)

Instagram: [@sadd420](https://www.instagram.com/sadd420)

X: [@sadd0420S](https://twitter.com/sadd0420S)

Хэштег: #RidingSeoulMetroWithPark,

#LeaveNoOneBehind, #W4R24

#ProtectTheProtest

Пак Кён Сок

КОЛДОНМО

БУУНУН МАЙЫПТЫГЫ БАР АДАМДАРДЫН УКУКТАРЫ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯСЫ

БУУнун Майыптыгы бар адамдардын укуктары жөнүндө конвенциясы (МУК) 2006-жылы кабыл алынган жана ал маанилүү эл аралык келишим болуп саналат. Конвенция – майыптыгы бар адамдар өз укуктары менен эркиндиктерин башкалардан эч айырмасыз толук кандуу пайдаланышына көмөк көрсөтүүнү, коргоону жана камсыздоону максаттайт. Ал майыптыгы бар адамдардын укуктарына болгон көз карашты жана колдоону өзгөртүп, жардам көрсөтүүгө ыкталган мамиледен адам укуктарына жана кадыр-баркка негизделген мамилеге өтүүгө жол ачты.

МУК көптөгөн маанилүү адам укуктары принциптерине таянат жана алардын ичинде:

- **Жеткиликтүүлүк:** Майыптыгы бар адамдардын көз карандысыз жашоосуна жана турмуштун бардык аспектилерине ар тараптуу катышуусуна мүмкүнчүлүк берүү үчүн физикалык чөйрөнүн, имараттардын, коомдук транспорттордун жана маалыматтык-коммуникациялык кызматтардын аларга жеткиликтүү болушун камсыз кылуу.
- **Дискриминацияга жол бербөө:** Мыйзам алдында бардыгы бирдей мамилени камсыз кылуу жана тиешелүү шарттарды түзүү менен майыптыгы бар болгондугу үчүн дискриминацияга кабылууга жол бербөө укуктарын камсыз кылуу. Буларга башкалар менен катар ден соолукка болгон укук, билим алуу, иштөө, жашоо, сөз эркиндиги, никеге туруу, үй-бүлөлүк жашоо жана балалуу болуу укуктары кирет.
- **Көз карандысыз жашоо, толук инклюзивдүүлүк жана жергиликтүү коомчулуктун иштерине катышуу:** Өз алдынча жашоо укугу жана жашоонун бардык аспектилерине толук катышуу мүмкүнчүлүктөрүнө колдоо көрсөтүү.
- **Жекече мобилдүүлүк:** Майыптыгы бар адамдарга өз алдынча ары-бери жүрүү мүмкүнчүлүктөрү түзүлүшү керек. Буга карата натыйжалуу чаралар көрүлүп, алардын мобилдүүлүгүн жеңилдетүүчү түзүлүштөр жана кошумча технологиялар жеткиликтүү болгондой камсыздалууга тийиш.
- **Билим берүү:** Майыптыгы бар адамдарга жашаган жерлеринде башкалар менен бирдей негизде инклюзивдик, сапаттуу жана акысыз башталгыч жана орто билимге жетүү укуктары камсыздалууга тийиш.
- **Ден-соолук:** Майыптыгы бар адамдарда башкалардай эле медициналык тейлөө кызматынан пайдалануу, ошондой эле түздөнтүз алардын майыптыгы бардыгынан улам зарыл болгон кызматтарга жетүү укуктары камсыздалышы керек.

Нааразычылык акциясы учурунда Кён Сок Пак полиция жана Сеул метросунун кызматкерлери тарабынан курчоого алынган. Ага конгрессмен Чон Хе Ён кошулуп, нааразычылык акциясын колдоорун көрсөттү.

- **Эмгек жана иш менен камсыз болуу:** Майыптыгы бар адамдардын башкалар менен катар эле эмгектенүүгө болгон укугу таанылат.
- **Саясий жана коомдук турмушка катышуу:** Өлкөнүн саясий жана коомдук турмушуна толук кандуу катышуусуна, анын ичинде башкалар менен катар эле шайлоого жана шайланууга укуктуу болушуна кепилдик берилет.
- **Маданий турмушка катышуу:** Майыптыгы бар адамдардын коомдун маданий турмушуна катышуу мүмкүнчүлүктөрү камсыздалууга тийиш. Бул үчүн театрлардын, музейлердин, кинотеатрлардын, китепканалардын, улуттук маданий мааниге ээ эстеликтер менен объектилердин жеткиликтүү болушу зарыл.
- **Кыйноолордон, зомбулуктан жана мазактоодон эркин болуу:** Кыйноонун, зордук-зомбулуктун жана мазактоонун бардык түрлөрүнөн коргоо. Бул бийлик органдарына мындай жагдайларды аныктоо, иликтөө жана териштирүү үчүн тиешелүү мыйзамдардын жана эрежелердин болушун камтыйт.

БАШКЫ МААЛЫМАТТАР

МАЙЫПТЫГЫНАН УЛАМ ДИСКРИМИНАЦИЯГА КАБЫЛУУ

Дүйнөдө болжол менен ар бир 10чу адамдын майыптыгы бар. Майыптыгы үчүн дискриминациялоо – адамдарды укуктарынан ажыраткан кеңири жайылган көйгөй.

Майыптыгы бар адамдар көбүнчө билим алууда, ишке орношууда жана медициналык кызматтарды алууда тоскоолдуктарга туш болушат. Ошондой эле алар социалдык жактан стигматизацияланып, коомчулуктун жашоосунан четтетилүүгө дуушар болушат. Көптөгөн коомдордо майыптыгы бар адамдар четке кагылып, ашкере боор ооруу же коркуу объектилери катары каралат. Дискриминациянын бул формасы теңсиздикти курчутуп, терс стереотиптерди күчөтүп, мүмкүнчүлүктөрдү жана коомго аралашууну чектейт.

Жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу, инклюзивдик чөйрөнү илгерилетүү жана маалымдуулукту жогорулатуу бул адилетсиздиктер менен күрөшүүнүн маанилүү кадамдары болуп саналат.

НААРАЗЫЧЫЛЫК УКУГУ

Тынч нааразычылык акциялары – бул биздин укуктарыбызды ишке ашыруунун динамикалык жана жалпы жолу. Тарыхта нааразычылык акциялары жеке адамдарга жана топторго карама-каршы пикирлерин, көз караштарын жана идеяларын айтууга, адилетсиздикти жана кыянаттыктарды ачыкка чыгарууга, бийликтегилерден жоопкерчиликти талап кылууга мүмкүндүк берип келген.

Адамдар нааразычылык акцияларына жекече же жамааттык түрдө катышканда, алар сөз эркиндиги жана тынч чогулуштарга болгон укуктарын камтыган, бир катар укуктарынан пайдалана алышат. Өз оюн эркин билдирүү мүмкүнчүлүгү болбосо, коомдук чогулуштар эч кандай билдирүүсүз эле массалык чогулуш болуп саналат. Ал эми эркин чогулуу мүмкүнчүлүгү болбосо, адамдардын пикири алардын каалоосунан же талаптарын туура угуу үчүн жетиштүү күчкө ээ болбой калышы мүмкүн.

Адамдарга тынчтык жолу менен нааразычылык акциясын өткөрүүгө мүмкүнчүлүк берүү үчүн башка укуктар да маанилүү. Аларга мисалы: жашоо укугу, жеке турмуштун кол тийбестиги, биригүү эркиндиги, кыйноолордон жана катаал мамиленин же жазалоонун башка түрлөрүнөн, ошондой эле негизсиз камакка алуудан жана камалуудан эркин болуу укуктары кирет.

БИЙЛИКТЕГИЛЕР НААРАЗЫЧЫЛЫК АКЦИЯЛАРЫНА КАРШЫ ЧЫККАНДА

Адилетсиздикке, зордук-зомбулукка жана дискриминацияга каршы чара көрүү жолдорун табуу үчүн актуалдуу маселелерди чечүүнүн жана диалогду илгерилетүүнүн ордуна, бийликтегилер нааразычылык акцияларына көбүнчө тынч демонстранттарды стигмалоо жана басуу жолу менен жооп беришет. Бийликтегилер көбүнчө улуттук коопсуздукка же коомдук тартипке негизделген нааразычылык акцияларына чектөөлөрдү киргизет. Бирок адам укуктарын сыйлоо улуттук коопсуздуктун жана коомдук тартиптин бир бөлүгү болуп саналат, ал эми нааразычылык акциясына чыгуу укугу эң башта адам укуктарына тиешелүү эл аралык мыйзамдар менен корголот.

Каршы пикирди билдирүүдө дагы башка тоскоолдуктары бар: Теңсиздикке жана дискриминацияга туш болгон адамдар – расасына, жынысына, сексуалдык ориентациясына, гендердик өзгөчөлүгүнө, динине, жашына, майыптыгына, кесибине же социалдык, экономикалык, иммиграциялык же башка статусуна жараша – көбүрөөк негизсиз чектөөлөргө жана репрессияларга дуушар болушу мүмкүн. Алар мындай себептерден улам нааразычылык акцияларына көп чыга алышпайт. Бирок, дүйнө жүзү боюнча адам укуктары жаатындагы көптөгөн жетишкендиктер, алар туш болгон тобокелдиктерге жана кыйынчылыктарга карабастан, инклюзивдик жана тең укуктуу коом үчүн күрөшүүгө батынган адамдардын кайраттуулугунун аркасында болду. Ошондуктан ар бир адам коопсуз жана дискриминацияга кабылбастан нааразычылыгын билдирүүсү бул өтө маанилүү.

КЁН СОК ПАКТЫН ОКУЯСЫ

Кён Сок Пак 1983-жылдын август айында параплан менен кырсыкка кабылып, параплегия оорусуна чалдыкканга чейин, майып адамдардын жашоосу жөнүндө эч качан ойлонгон эмес. Ал кезде 22 жаштагы студент, университетте окуп, гитара чертип, досторунун курчоосунда көңүл ачуу менен алек болчу. Кён Сок кырсыктан кийин майыптыгы бар адам катары жашоосун уланта баштаган, ал көп өтпөй Түштүк Кореядагы ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдардын күнүмдүк жашоосу чындап оор, ал тургай кооптуу экенин түшүнгөн. Анын активист катары жашоосу ошондо башталган.

Майыптыгы бар адамдарды басмырлоого каршы тилектештик (МБКТ) деп аталган ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын коргоо кыймылынын өкүлү катары Кён Сок өзүнүн ишмердүүлүгүн коомдук транспортко бурган. Коомдук транспортко кирүүдөгү тоскоолдуктарды жана кыйынчылыктарды жоюу боюнча чаралар көрүлбөсө, майыптыгы бар адамдар – жумушка же мектепке баруу жана өз алдынча тиричилик кылуу сыяктуу жашоонун бардык аспектилерине толук кандуу кошула алышпайт. Сеулда көптөгөн коляскачан майыптыгы бар адамдар поезд жана метро станцияларындагы аларга тиешелүү кооптуу лифтерди колдонуу учурунда каза тапкан же жарадар болгон.

Майыптыгы бар адамдардын укуктары үчүн мамлекеттик бюджетти көбөйтүүнү талап кылып, Кён Сок жана МБКТнын активисттери 2021-жылы тынч нааразычылык акцияларын башташкан. Анын жүрүшүндө көптөгөн коляскачан майыптыгы бар адамдар кызуу жумуш убактысында метро поезддерине бир эле учурда баары отуруп, бирге кайра түшүп кетишкен. Сеул бийликтери мындай аракеттерди терс кабыл алып, активисттерге зордук-зомбулук менен жооп кайтарышкан. Нааразычылык акциялары басылып, активисттер полиция тарабынан күч менен станциялардан сүрүлүп чыгарылган. Саясатчылар майыптыгы бар адамдардын укуктарын коргогон активисттерди коомчулукка жаман аттуу кылып, тартип бузуучулар катары көргөзүп, аларды каралоо кампанияларын өткөрүшкөн. Сеул шаарынын мэриясы тынч демонстранттарга каршы бир нече “блокадалык доо арыздарды” козгоп, алардын активдүүлүгүн басууга аракет кылган.

Тынч нааразычылык акциясы учурунда полиция жана Сеул метросунун кызматкерлери тарабынан басымга кабылып, активдүү иш-аракеттери үчүн көптөгөн соттук териштирүүлөргө кабылганына карабастан, Кён Сок өз күрөшүн улантып, “Биз мындан ары күтүүдөн баш тартабыз. Эч ким артта калып, унутулбаган дүйнөнү талап кылабыз” деп жарыялап келет.

© Amnesty International (Сурет: Юн Па)

© МБКТ

Жогоруда: Кён Сок Пак

Төмөндө: Майыптыгы бар адамдарды басмырлоого каршы тилектештиктин (МБКТнын) активисттери 2021-жылдын апрель айында автобусту тосуп чыгышты, Додам-дон, Сежонг шаары, Түштүк Корея.

AMNESTY INTERNATIONAL ТУУРАЛУУ

Amnesty International - бул 10 миллиондон ашык адамдан түзүлгөн бирдиктүү кыймыл. Бул ар бир адамда гумандуулукту мобилизациялап, бардыгыбыз укуктарыбыздан тегиз пайдалана ала турган өзгөрүүлөр үчүн өнөктүктөрдү жүргүзөт. Биздин дүйнөгө болгон көз карашыбыз – бул бийликтегилер убадаларын аткаруусу, эл аралык мыйзамдарды сыйлоосу жана жоопкерчиликтерин сезүүсү. Кайсы жерде жана качан мыйзам бузуулар болсо, биз аларды иликтеп, фактыларды ачыкка чыгарабыз. Бийликтегилерди, ошондой эле компаниялар сыяктуу башка таасирдүү топторду берген убадаларын аткаруусун жана эл аралык мыйзамдарды сактоосун камсыз кылуу үчүн аракеттерди көрөбүз. Биз иштешкен адамдардын таасирдүү окуяларын айтып берип, дүйнө жүзү боюнча миллиондогон колдоочуларды өзгөртүү киргизүүгө үгүттөөгө жана алдыңкы катардагы активисттерди коргоого мобилизациялайбыз. Биз адамдарга билим берүү жана тренингдер аркылуу өз укуктарын билүүсүн колдойбуз.

Биздин иштер адамдарды коргойт жана күчтөндүрөт - өлүм жазасын алып салуудан сексуалдык жана репродуктивдик укуктарды өнүктүрүүгө ; дискриминацияга каршы күрөшүүдөн качкындардын жана мигранттардын укуктарын коргоого чейин күч жумшайбыз. Кыйноого алгандардын жоопко тартылуусуна, репрессивдүү мыйзамдарды өзгөртүүгө жана өз оюн айтканы үчүн камалгандарды бошотууга жардам кылабыз. Эркиндигине же кадыр -баркына коркунуч жаралган ар бир адам үчүн үн катып, алардын укуктарын коргоого чакырыктарды жасайбыз.

© Amnesty International 2024

Башка түрдө көрсөтүлбөгөн учурдан тышкары, бул документтин мазмуну Creative Commons лицензиясына таандык (атрибуция, коммерциялык эмес, туунду эмес, эл аралык 4.0). <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Көбүрөөк маалымат алуу үчүн www.amnesty.org веб-сайтыбыздагы уруксааттар барагына кириңиз.

Эгерде колдонулган материал Amnesty International уюмунан бөлөк, башка автордук укуктун ээсине таандык болсо, бул материал Creative Commons лицензиясына кирбейт.

Алгач 2024 – жылы “Amnesty International Ltd” тарабынан жарыяланды.

Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW, UK

Сентябрь, 2024-ж
Индекс: **POL 32/8286/2024** Кыргыз
Түп нускасы: **Англисче**

Башка түрдө көрсөтүлбөгөн учурдан тышкары бардык сүрөттөр © Amnesty International уюмуна таандык.

Мукаба сүрөтү: © Amnesty International (Сүрөт: Юн Ра)

amnesty.org

**КАТ
ЖӨНӨТҮП
ӨЗГӨРТҮҮ
КИРГИЗ**

AMNESTY
INTERNATIONAL